

קדושת הפירות

תלמוד ירושלמי מסכת שביעית פרק ד הלכה ז

כתיב כי יובל היא קודש תהיה לכם וגומר מה היא קודש אף תבואתה קודש

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף מ עמוד ב

תניא כוותיה דרבי אלעזר: **שביעית תופסת את דמיה, שנאמר כי יובל היא קדש תהיה לכם, מה קדש תופס את דמיו ואסור - אף שביעית תופסת את דמיה ואסורה.** אי מה קדש תפס דמיו ויוצא לחולין, אף שביעית תופסת את דמיה ויוצאת לחולין - תלמוד לומר תהיה - בהוייתה תהא. הא כיצד? לקח בפירות שביעית בשר - אלו ואלו מתבערין בשביעית, לקח בבשר דגים - יצא בשר ונכנסו דגים, לקח בדגים יין - יצאו דגים ונכנס יין, לקח ביין שמן - יצא יין ונכנס שמן. הא כיצד? אחרון אחרון נכנס בשביעית, ופרי עצמו אסור.

תוספתא מסכת שביעית (ליברמן) פרק ו הלכה ט

...שמן של שביעית אין סכין אותו בידיים טמאות נפל על גבי בשרו מפשפשו אפי' בידיים טמאות

שבת הארץ (רב קוק) ה:ז

שמן של שביעית אין חוסמין בו תנור וכירים, ואין סכין בו מנעל וסנדל, ואין סכין אותו בידיים טמאות. נפל על בשרו, משפשו בידיים טמאות. ונראה שבזמן הזה שהכל בחזקת טומאה לא שייך דין זה שלא יסוך בידיים טמאות.

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ה הלכה יג

פירות שביעית אין מוציאין אותן מהארץ לחוצה לארץ ואפילו לסוריא, ואין מאכילין אותן לא לעכו"ם ולא לשכיר, ואם היה שכיר שבת או שכיר שנה או שכיר חדש או שקצץ מזונותיו עליו הרי הוא כאנשי ביתו ומאכילין אותו, ומאכילין את האכסניא פירות שביעית.

השגות הרמב"ן לספר המצוות שכחת העשין

מצוה שלישית {ששכח הרמב"ם} שאמרה תורה בפירות שביעית (ר"פ בהר) והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ודרשו לאכלה ולא לסחורה. וזה דבר תורה הוא כמו שאמרו באחרון שלע"ז (סב א) נמצא פורע חובו בפירות שביעית והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה. וכן במקומות רבים מן התלמוד (בכורות יב ב, ועי' סוכה מ א, וש"נ) בא כלשון

הזה. ונכפלה זאת המצוה באמרו ית' (משפטי' כג) ואכלו אביוני עמך. שלא אמר לאביוני עמך תעזוב אותם כמו שאמר (ר"פ קדושים) לעני ולגר תעזוב אותם בלקט ושכחה אבל לשון אכילה מזכיר בהם הכתוב בכל מקום (שם ופ' בהר ב"פ). והנה העושה סחורה בהם עובר בעשה:

(מגילת אסתר על ספר המצוות

יראה לי כי מה שלא מנאה הרב הוא לפי שמה שדרשו חכמים לאכלה ולא לסחורה **אין פירושו שיהא מצוה באכילתם רק לאכלה הותר לכם ולא לעשות בהם סחורה**, וראיה שאין באכילתם מצוה ממה ששנינו בפרק ח' משביעית (משנה ב'): שביעית ניתנה לאכילה ושתיה וסיכה כו', ולא קאמר שביעית מצוה באכילה ושתיה וכו'. ואל תשתבש במה שאמר בגמרא ירושלמי בזה הפירוש על זאת המשנה בהלכה ב': "כיצד לאכול דבר שדרכו לאכול? אין מחייבים אותו לאכול לא פת שעפשה ולא קניבת ירק ולא תבשיל שנתקלקל צורתו", כי נראה מכאן שדוקא אלו הדברים שנתקלקלו אין מחייבין אותו לאכלם אבל מה שהוא מתוקן וטוב חייב לאכול, זה אינו כי מה שאמרו באלו שאין מחייבין אותו לאכול הוא משום דס"א דחייב לאכלם למען לא יפסדו שהתורה אמרה לאכלה ולא להפסד קמ"ל שאינו חייב לאכלם מאחר שאינם ראויים לאכילה ובהיותם ראויים פשיטא כי אינו חייב ג"כ לאכלם שהרי אין כאן חשש שמא יפסדו מאחר שהם טובים. ומה שאמר עוד שהיא מצוה ממה שאמר העושה בהם סחורה עובר בעשה ואם כן הוי לאו הבא מכלל עשה שהוא עשה, כבר פירשתי במצוה הקודמת לזו פירוש זה המאמר בכל מקום ואינו צריך לכפלו. והראיה שהביא בעל זוהר הרקיע במצות עשה ס"ז להוכיח כי הוא מצוה ממה שאמרו בפרק בתרא דיומא (דף פו:): משל: "לשתי נשים שלוקות בבי"ד אחת קלקלה ואחת אכלה פגי שביעית" והיתה לוקה שלא אכלה אותם כדרך אכילה ועברה על מה שכתוב לאכלה ואין זו אכילה, נ"ל שאינה ראויה דהיכן מצינו מלקות בעובר על מצות עשה והלא אין לוקין אלא על הלאוים וכדאיתא בגמרא ריש פרק אלו הן הלוקין (דף יג:): אלא הכי פירושו: ועברה על מה שכתוב בתורה לאכלה שפירושו שהותר לו לאכלה ולא להפסד. אמנם גם לפי דרכי קשיא לי זה המאמר שאמר דלוקה על שאכלה פגי שביעית דהיכן מצינו מלקות בעובר על איסור עשה, ולפי דעתי שלכן כתב שם רש"י והתרו בה למלקות, שאם לא התרו בה למלקות לא היתה לוקה, וגם כי רש"י לא פירש זה רק על מה שאמר בגמרא אחת קלקלה אני אומר כי טעות נפל בספר ויש לומר והתרו בהן.)

שבת הארץ קונטרס אחרון - סעיף כא

ואם יש מצוה באכילת פירות שביעית, יש לומר שאסור לשבת בתענית רשות מי שיש לו פירות שביעית כל זמן שלא אכלו.

חזון איש שביעית סימן יד אות י

אין חיוב לעולם לאכול פירות שביעית שאינן כקרבן {שְׁלָמִים שיהא מצוה באכילתן...} וראיתי בספר מגילת אסתר בהוספת עשין של הרמב"ן עשה ג' שפירש דעת רמב"ן היפוך מזה. אבל כוונת רמב"ן דאיסור סחורה הוא ממנין עשין כמבואר בדבריו ז"ל, **אבל אין עשה באכילתן**. ואילו צריך ראיות שיש מצוה באכילתן לא היה מספיק מה דמצינו איסור סחורה, דסחורה אינה מבטלת אכילתן, שהרי הלוקח יאכלם? אלא מפני שאין מצוה באכילתן ולא שייך למחשבה לעשה העמיד הרמב"ן את איסור סחורה במנין העשין.

תורת הארץ פרק ח ס"ק כה

אף שהתירה התורה להדליק הנר וכן לצבוע מהן, **מכל מקום אם אוכל מקיים מצוה דהא אין זה מצוה חיובית שיהיה חייב לאכול רק אם אוכל מקיים מצוה**, ולכן אם מדליק הנר או צובע מפירות שביעית אינו כמבטל מצוה... ובזה מתורץ מה שמותר להאכיל לגוי פירות שביעית אם הוא שכיר שנה או שכיר חודש... ולא אמרינן דהוא מבטל מצות עשה מאכילת פירות אלו.

רמב"ם הלכות תרומות פרק יא הלכה א

התרומה ניתנת לאכילה ולשתייה ולסיכה שהסיכה היא כשתייה שנאמר ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו, והשתייה בכלל אכילה, לאכול דבר שדרכו לאכול, ולשתות דבר שדרכו לשתות, ולסוך דבר שדרכו לסוך, לא יסוך יין וחומץ, אבל סך הוא את השמן הטהור ומדליק את הטמא וזהו הנקרא שמן שריפה בכל מקום.

רמב"ם הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק ג הלכה י

מעשר שני ניתן לאכילה ושתייה שנאמר ואכלת לפני י"י אלהיך, וסיכה כשתיה, ואסור להוציאו בשאר צרכיו כגון ליקח בו כלים ובגדים ועבדים שנאמר לא נתתי ממנו למת כלומר לא הוצאתי אותו בדבר שאינו מקיים את הגוף, ואם הוציא ממנו בשאר דברים אפילו בדבר מצוה כגון שלקח ממנו ארון ותכריכין למת מצוה ה"ז אוכל כנגדו בתורת מעשר.

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ה הלכה א

פירות שביעית ניתנו לאכילה ולשתייה ולסיכה ולהדלקת הנר ולצביעה, מפי השמועה למדו תהיה אף להדלקת נר ולצבוע בה צבע.

(תודה לרב קהאן על ההפניה להקבלה בין הרמב"ם על תרומה מעשה ושמיטה!)

השגות הרמב"ן לספר המצוות שכחת העשין

לבד ראה זה מצאתי מצות שכח אותן הרב ממצות עשה

מצוה ראשונה שנצטוינו לאכול מעשר שני ובכורות בירושלם....

מצוה שניה שנצטוינו לאכול תרומה כשהיא טהורה לא בטומאתה....

מצוה שלישית שאמרה תורה בפירות שביעית (ר"פ בהר) והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ודרשו לאכלה ולא לסחורה. וזה דבר תורה הוא כמו שאמרו באחרון שלע"ז (סב א) נמצא פורע חובו בפירות שביעית והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה. וכן במקומות רבים מן התלמוד (בכורות יב ב, ועי' סוכה מ א, וש"נ) בא כלשון הזה. ונכפלה זאת המצוה באמרו ית' (משפטי' כג) ואכלו אביוני עמך. שלא אמר לאביוני עמך תעזוב אותם כמו שאמר (ר"פ קדושים) לעני ולגר תעזוב אותם בלקט ושכחה אבל לשון אכילה מזכיר בהם הכתוב בכל מקום (שם ופ' בהר ב"פ). והנה העושה סחורה בהם עובר בעשה:

שיעור האכילה ואיסור ההפסד

מהרי"ט אלגאזי - חלה אות ב ס"ק יד

לפי האמור, דברירא ליה לרבינו הרמב"ן ז"ל דהא ד'לאכלה ולא לסחורה' או 'ולא לשריפה' הוא מצות עשה, שחייב הכתוב לאכול פירות שביעית ולא לעשות סחורה בהם או להפסידם. אם כן, יוצא לנו דמאחר דקיימא לן בעלמא דסתם אכילה בכזית, ובין לענין איסור לאו ובין לענין מצות עשה אינו עובר על הלאו ואינו מקיים המצוה כי אם בכזית. הוא הדין הכא דלאכלה אמר רחמנא דדוקא בכזית או טפי מכזית הזהיר רחמנא לאכלה ולא להפסד וסחורה, אבל פחות מכזית אינו בכלל מצוות עשה, כמו שהוא בשאר מצות עשה. דלאכילה כעשה דאכילת מצה וכיוצא... הן אמת כי ראיתי להרב המופלא מופת הדור... ברכי יוסף {חיד"א} (אורח חיים תפב, ד)... דהעיקר, דבמצוות עשה חצי שיעור איכא קצת מצוה מהתורה.

שו"ת שרידי אש - חלק ב סימן צ

הרמב"ן שמנה אכילת פירות שביעית במנין המצוות, כוונתו מטעם לאו הבא מכלל עשה 'לאכלה - ולא להפסד', אבל לא שיש כאן מצות אכילה כמו קדשים ותרומה, ואם כן לא שייך בזה שיעורים שיש במצוה או איסור, והאיסור להפסיד אינו כמו איסור אכילה שיש בו שיעורים, ושפיר חל האיסור אף על פחות מכזית.

מנחת אשר שביעית - עמוד מ

נסתפקו האחרונים אם יש איסור הפסד פירות שביעית פחות מכזית... ולכאורה זה תלוי אם יש בהם מצות אכילה: דאם מה דכתיב 'לאכלה' מצוה היא, הרי שיעורה בכזית, ומסתבר איפוא דגם הדרשה ד'ולא להפסד' שיעורה בכזית. אבל אם 'לאכלה' אכילת רשות היא, כבר כתב הפרי מגדים בפתיחתו להלכות שחיטה דבאכילת רשות גם כלשהו בכלל.

לאכלה ולא להפסד

מסכת שביעית פרק ח משנה ב

שביעית ניתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה: לאכול דבר שדרכו לאכול, ולסוך דבר שדרכו לסוך. לא יסוך יין וחומץ, אבל סך הוא את השמן. וכן בתרומה ובמעשר שני קל מהם שביעית שנתנה להדלקת הנר.

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ה הלכה ג

ולא ישנה פירות מברייתן כדרך שאינו משנה בתרומה ומעשר שני: דבר שדרכו ליאכל חי לא יאכלנו מבושל, ודבר שדרכו להאכל מבושל אין אוכלין אותו חי. לפיכך אין שולקין אוכלי בהמה, ואינו מטפל לאכול תבשיל שנפסד והפת שעפשה, כדרך שאינו אוכל בתרומה ומעשר.

משנה מסכת תרומות פרק יא משנה ג

[ג] אין עושין תמרים דבש ולא תפוחים יין ולא סתוניות חומץ ושאר כל הפירות אין משנין אותם מברייתן בתרומה ובמעשר שני אלא זיתים וענבים בלבד אין סופגין ארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים ואין מביאין בכורים משקין אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים ואינו מטמא משום משקה אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים ואין מקריבין על גבי המזבח אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים:

הרב אברהם יצחק הכהן קוק - שו"ת משפט כהן - סימן פה

ביסוד הענין של שינוי דבר מברייתו: לגבי דיני תורה יש לנו ארבעה דברים שהם מגלים אחד על חברו, והם: תרומה, מעשר שני, שביעית, וברכות, שתמיד נוכל להקיש מאחד על חברו, בלתי במקומות שנמצא הוכחה ברורה לדברינו לנטות מן ההיקש.

על כן נאמן הוא כללו של הרמב"ם (שמיטה ה, ג), שדבר שדרכו ליאכל חי לא יאכלנו מבושל ודבר שדרכו להאכל מבושל אין אוכלין אותו חי. והכל הוא בכלל של "אין משנים אותם מברייתם" השנוי ב{מסכת} תרומות (יא, ג), והוקשה {השווה} להן שביעית (משנה ח, ב) לכל השינויים חוץ מהדלקת הנר.

ושינוי מברייתן אינו דוקא לעשות מהאוכל משקה, כי אם כל שינוי צורה שאינו נהוג על פי רוב, וכן שינוי בתוספתא (תרומות י, ה): קטניות של תרומה אין עושין אותן טחינין... ואמרו את הדין בקטניות שהוא כולל גם כרשינין, שהוא פרט אחד ממיני הקטניות... וכרשינין ודאי מזדמן הדבר שעושין מהן טחינין (כחולין ו, א), אלא שמסתמא אין זה דרך הרוב, וגם משאר קטניות מצינו לפעמים שעושין פת... ומכל מקום אסור לעשות כן בשל תרומה, והוא הדין בשביעית, משום שינוי מברייתן, אף על פי שאינו שינוי שמאוכל למשקה.

הרב יחיאל מיכל טיקוצ'ינסקי - הלכות שביעית - עמוד ל

לסחוט תפוז לימון ואשכוליות קשה לעניות דעתי להתיר. בהשקפה ראשונה אמרתי, אחרי שכיום נוהגים לשתות מיץ תפוז ואשכוליות, הרי זה כזיתים וענבים שמותר לסחוט, וסעד לדבר מדין סחיטת לימון בשבת... שבזמן הזה שהלימון עומד לכך כתב החיי אדם שאסור לסחוט. תו נמלכתי שאין זה פשוט כלל, ויש להוכיח לחומרא: א) דהא תמרים עמדו מעולם גם לדבש... ועם כל זה אין עושין מתמרים דבש. ב) **מפורש שם ששאר כל הפירות אין משנין אלא זיתים וענבים בלבד... משום שהשמן והיין הוא גוף הפרי, מה שאין כן, במשקין היוצאין מכל שאר פירות.** ג) כל משקה היוצא משאר פירות איננו נקרא פירא... והוא רק 'זיעה בעלמא'... אולם איני קובע דבר זה במסמרות.

חזון איש שביעית סימן כה אות לב

משמע בשבת (קמד, ב) דכל פירות זולת זיתים וענבים אינן עומדין לסחיטה, ואפילו תותים ורמונים. וכדאמר בהדיא בפסחים (כד, ב) ... ויש לעיין לדעת הרשב"א אם זהו דין מוכרע שאין כל הפירות עומדין לסחיטה ואף אם ישתנה הדבר בדור מן הדורות בטלה דעתם, או דיינין הדבר בכל דור. ומהא דפריך עירובין (כח, א) 'ובבל הוי רובא דעלמא?' וכן שבת (קמד, ב) משמע דאין מתחשבין בדורות עברו. ועל כן אם נשתנה הדבר נשתנה הדין. לפי זה יש לומר לדעת הרשב"א דמיץ של תפוזי הוי בכלל עומד לסחיטה בזמננו [אם רוב תשמישו בכך דאם הוא מיעוט לא מצינו חילוק בין מיעוט מועט למיעוט מרובה, ואפשר דמיעוט המצוי סגי... ואפשר דכל שרוב בני אדם ניחא להו במשקין כמו בפירי, מקרי עומד לסחיטה, וצ"ע] ואפשר דיש נפקותא בזה לקולא אי מותר לסחטן בשביעית... מיהו לדעת תוספות והרא"ש משמע דאף אי רובן סוחטין חשיב זיעה, ואם כן אסור לסחטן אפילו אם תימצי לומר דשביעית לא פקעה מהן... מכל מקום חשיב משנה מבריתו, ואף על גב דאוכלי אדם מותרין בצביעה, התם מבער את הפירי בהנאת צביעה אבל הכא בשעת סחיטה מפסיד הפירי.... אמנם נראה דלא חשיב יוצא מהן אלא בנשמר במלאכתו שלא יכנס כל גוף הפירי בתוך המשקה... אבל אם ממסמס את כל הפירי לתוך הקערה ולא נשארו רק הקרומין היינו ריוסוק כל הפירי והיינו טרימא ואף על גב דמעיקרא אוכל והשתא משקה מ"מ לא מקרי הפסד... ובתפוזי לעולם הנאת אכילתו הוא כעין שתייה ולא מקרי משנה מבריתו... ולימון עדיף טפי שאין דרכו לאכלו כולו אלא לעולם המיץ שלו עיקר. ובכל זה נראה דאין צריך רובא דעלמא אלא סגי בזה שנהוג באתרא דילה.